

**ULOGA SVIJEŠTI O SIGURNOSTI KOD MLADIH U CILJU
PREVENCIJE I BORBE PROTIV TERORIZMA U KRALJEVINI
SAUDIJSKOJ ARABIJI**

**THE ROLE OF SECURITY AWARENESS AMONG YOUTH FOR THE
PURPOSE OF PREVENTION AND FIGHT AGAINST TERRORISM IN
KINGDOM OF SAUDI ARABIA**

Stručni članak

Turki Eid AlBaqami*

Sažetak

Uloga svijesti kod omladine, posmatrana kroz prizmu sigurnosti u Kraljevini Saudijskoj Arabiji sa ciljem prevencije i borbe protiv terorizma predstavlja težište istraživanja ovoga rada. Na početku rada elaborirana je važnost svijesti i njena uloga u percepciji i poimanju sigurnosti. Dalje se problematizira pitanje samosvijesti kao i kolektivne svijesti kao elemenata svijesti o sigurnosti s aspekta Islama. Koherentno tome u radu se pažnja usmjerava na pet najvažnijih prepreka u preveniranju terorizma i predlaže se pet ključnih sredstava za preveniranje terorizma i razvoj svijesti o sigurnosti.

Ključne riječi: Omladina, svijest o sigurnosti, prevencija, teroristički zločini, terorizam, Islam, Kraljevina Saudijska Arabija.

Abstract

The role of awareness among youth, as seen through the prism of security in Kingdom of Saudi Arabia for the purpose of prevention and fight against terrorism is the focus of research in this paper. At the beginning, the importance of awareness and its role in perception and understanding of security are elaborated. Next, the question of self-awareness is discussed, as well as collective awareness as elements of consciousness about security from the aspect of Islam. Coherently, in this paper, the attention is being directed to five most significant obstacles in the prevention of terrorism and five key instruments for prevention of terrorism and security awareness growth.

Key words: youth, security awareness, prevention, terrorist crimes, terrorism, Islam, Kingdom of Saudi Arabia.

---

* Ambasada Kraljevine Saudijske Arabije u BiH, e-mail: turkyIt1@gmail.com, mirne.a@hotmail.com

1. UVOD

Terorizam je postao ozbiljna prijetnja za sigurnost država i društva u svjetlu političkih i društvenih savremenih kretanja. Direktne predušlove za razvoj i širenje terorizma možemo tražiti u više uzročnika, a sigurno su među njima identifikovani i loša ekonomska situacija, kao i u nedostatak svijesti o sigurnosti među mladim osobama. Danas je općeprihvaćen trend da mladi ljudi, osim što treba da predstavljaju stub svakog društva i da teže kulturnom napretku, njihova aktivnost, entuzijizam i odlučnost bi morali biti pokretači za postizanje razvoja društva u svakom pogledu. Međutim, umjesto napretka, statistički podaci jasno pokazuju da se mladi uvrštavaju u red najosjetljivije populacije, kojom je lahko manipulirati, što je čini posebno senzibilnom i ranjivom, pa je to, između ostaloga, i jedan od razloga njihovog učesća u različitim terorističkim operacijama koje direktno podrivaju sigurnost i stabilnost države i društva. Osim navedenog, razlog zašto su mladi kao ciljana grupa odabrani za predmet u istraživanju ovoga rada, leži i u činjenici da je veliki broj mladih ljudi učestvovao u izvršenju terorističkih akcija koji su se dogodili u Kraljevini Saudijskoj Arabiji, oni teroristu nevine ljude i destabiliziraju sigurnost i stabilnost (Al Khateeb, 2006).

Upravo takvih terorističkih zločina je u Kraljevini Saudijskoj Arabiji u periodu od 2003. do 2012. godine bilo ukupno 101. Od toga je 38 osujećeno zahvaljujući preventivnim mjerama sigurnosnih snaga u Kraljevini, dok su 63 teroristička čina izvršena, a rezultirali su nažalost ljudskim žrtvama. U tim terorističkim napadima ubijeno je 939 osoba, a njih 1317 je ranjeno ili povrijeđeno. Statistički podaci pružaju najjasniju sliku o kakvim razmjerama zločina se radi. U isto vrijeme zastrašuje podatak da je prema podacima sigurnosnih snaga u periodu od 2003. do 2012. godine procentualno oko 66.09% počinilaca ovih zločina bilo iz reda omladine, tj. u starosnoj dobi između 15 i 30 godina.* Ovi zabrinjavajući podaci ukazuju potrebu za preveniranjem i radu na izgradnji i jačanju svijesti o sigurnosti kod omladine kao važnom i suštinski bitnom poslu na koji se obrazovne institucije kao i sigurnosne snage moraju fokusirati.

U pojedinim dosadašnjim istraživanjima, fokus se u cijelosti stavlja na podizanje i generalno jačanje sigurnosti, smatramo da je neopravdano zanemarena direktna veza između svijesti o sigurnosti kao i sprečavanja terorističkih zločina, kao prevencije. Stoga u ovom radu težište istraživanja je usmjereno na ulogu svijesti o sigurnosti kao ključnom faktoru u

---

* Ove podatke je navela Generalna direkcija za istrage pri Ministarstvu Unutrašnjih poslova Kraljevine Saudijske Arabije u sklopu izvještaja o sigurnosti iz 2012. godine. Unutar ovog izvještaja nalazi se poseban spisak osoba za koje je Direkcija izdala potjernicu. (Generalna direkcija za istrage, Ministarstvo Unutrašnjih poslova Kraljevine Saudijske Arabije, 2012)

uspostavljanju temelja za sprečavanje terorističkih zločina. Stoga, ovaj rad ima za cilj da pojašni ulogu svijesti o sigurnosti u prevenciji terorističkih zločina putem intelektualne imunizacije mladih u cjelini a posebno studenata, te kako ih pripremiti psihički i moralno da efikasno učestvuju u oblasti razvoja u skladu sa svojim željama i kapacitetima.

2. VAŽNOST RAZVIJANJA SVIJESTI O SIGURNOSTI KOD OMLADINE

Omladina se veoma lahko nađe u vakumu koji terorističke organizacije koriste prvenstveno zbog ekonomske situacije (Filimban, 2009). Naime, neusklađenost potreba tržišta i zapošljavanja dovodi do mase nezaposlenih koji pred globalnom ekonomskom krizom postaju isfrustrirani i misle da je njihovo obrazovanje uzaludno (Tamimi, 2007). Time se direktno stvara plodno tlo za ekstremističke ideje u kojima se iskorištava religija kao paravan za postizanje strašnih terorističkih zločina. Prirodna je potreba u postavljanju izazova o neophodnosti zaštite mladih, prvenstveno od pokušaja eksploatacije religije kao izgovora/paravana za prihvatanje ekstremističkih ideologija. I dok u realnom životu strane terorističke grupe agresivno manipulišu njihovim idejama i utiču na svijest kod mladih, što je dovelo do pojave znakova ideološkog ekstremizma i njegovog očitovanja kroz ozbiljnu intelektualnu devijaciju koja negativno utiče na mlade ljude (Alshaier, 2010), postoji sistemski nedostatak interesa u promociji svijesti o sigurnosti koji treba da izgradi država.

Zapravo, krajnji cilj terorističkih grupa jeste širenje ideja koje nisu u skladu sa islamskim ili svjetovnim zakonima u Kraljevini, sa jasnim krajnje željenim stanjem - njihovu zloupotrebu i korištenje za opravdanje napada na svakog neistomišljenika. Tekstovi stranih terorističkih organizacija osim što nemaju legitimitet niti u jednom od navedenih zakona, njihovo tumačenje je pogrešno, a njihove aktivnosti koje se u fazi vrbovanja ili regrutovanja ogleda u prisilnom oduzimanju slobode vjerovanja drugima što je u suprotnosti sa islamskim vjerovanjem pa i svjetovnim zakonima. Razvoj svijesti o sigurnosti može se posmatrati kroz nekoliko razina koje su direktan odraz intelektualnog stepena pojedinca, kao i društva, a one direktno utiču na stabilnost zajednice (Heriz, 2005). U najvažnije nivoe svijesti o sigurnosti mogli bismo izdvojiti sljedeće:

a) *spontanu svijest*: objašnjavamo je kao najniži stupanj svijesti, koji se vezuje sa pojedinačnim ali i kolektivnim osjećajima nesigurnosti i intuicije.

b) *preventivnu svijest*: možemo odrediti kao sposobnost da se otkriju skriveni ili slabo vidni znakovi koji upozoravaju na opasnost. Ovaj oblik je

posebno značajan i iz razloga preventivnog djelovanja, a sve u cilju poduzimanja potrebnih mjera i radnji prije nego se određeni kriminalni čin desi.

Ovakav način podjele može se dalje razraditi i na više manjih elemenata. Iako bi šire elaboriranje zahtjevalo daleko veći prostor od ovog rada, mi se zbog ograničenosti prostora nećemo upuštati u detaljnije analize.

Međutim, ono što je bitno naglasiti a cijeneći činjenicu da su univerziteti, centri obrazovanja u kojima se pripremaju mladi ljudi da preuzmu ulogu u napretku i razvoju Kraljevine Saudijske Arabije u svim oblastima, logično je da su kapacitirani i da bi morali preuzeti ključnu ulogu razvoja svijesti o sigurnosti, a posebno preventivne svijesti kod mladih. Adekvatnim obrazovanjem mladi bi bili spremni prepoznati zlonamjerne uticaje, ideje i trendove koji ih uvlače u mrežu izvršavanja terorističkih operacija. Zbog posebnog značaja za rad, ne možemo a da ne ukažemo na negativan uticaj medija na kulturne različitosti i njihove vrijednosti, te sa druge strane na stalno prisutno nametanje kulturnih vrijednosti velikih zemalja koje kontrolišu te iste medije i njihovo plasiranje nasilja kroz određene programske sheme, čime se direktno utiče ili kreira na razvoj svijesti kod mladih a koja je u dosta slučajeva u direktnoj suprotnosti sa kreiranjem svijesti o sigurnosti kod mladih.

U ovom smislu možemo posebno izdvojiti fenomen pojave video igrice, koji u zadnje vrijeme ima najviše negativnog uticaja obzirom na posljedice koje može proizvesti kod naše fokus grupe, odnosno omladine. Naravno javlja se niz psihološko socioloških fenomena koji se povezuju sa ovakvim ujecajem na razvoj svijesti kod mladih, prije svega fenomen “imitacije” odnosno oponašanja mladih kao na igrici, “uzimanja pravde u svoje ruke”, i niz drugih koji impliciraju nerealnu sliku života. Logično je zaključiti da upravo ova populacija spada među najranjivije što može dalje proizvesti veći broj kriminalnih djela kod iste i odbacivanje univerzalnih vrijednosti kulture i tolerancije prema kojoj bi trebala biti odgojena (Deeb, 2006).

Kao bitan preventivni faktor u suzbijanju ovakvih pojava osim zabranjivanja igrice sa nasiljem, bilo bi i ispunjavanje vremena djeci na spostskim aktivnostima, dok bi u kasnijoj fazi univerziteti preuzeli važnu brigu o kreiranju svijesti o sigurnosti.

3. ELEMENTI SVIJESTI O SIGURNOSTI SA AKCENTOM NA ISLAMSKI POGLED

Postoji nekoliko elemenata o svijesti o sigurnosti a mi ćemo izdvojiti sljedeće: samosvijest, kolektivna svijest i znanje o sigurnosti.

a) *Samosvijest*. Samosvijest bismo mogli odrediti i kao: "Ljudska svijest o sebi i svojoj okolini, razumijevanje i prihvatanje svoje okoline kao i sredine u kojoj živi. Ovakav način određivanja moguće je ostvariti putem razumijevanja i prihvatanja sebe i mogućnosti da svoju percepciju pokušamo usmjeriti na razumijevanje drugih ljudi, događaja i situacija kojima je ili su izloženi, a koje u isto vrijeme zahtijevaju njegovu ili njihovu reakciju." (Abdel-Hamid, 1997)

b) *Kolektivna svijest kroz prizmu sigurnosti*. Mnogobrojni su autori koji su svako na svoj način nadstojali definisati i pobliže odrediti kolektivnu svijest, u ovom kontekstu mi bismo mogli izdvojiti definiciju koja pod kolektivnom sviješću podrazumijeva: "Vjerske, psihološke, ekološke i društvene karakteristike (okolnosti) koje usmjeravaju društvenu svijest kod pojedinaca, a samim tim i kod zajednice." (Hoshan, 2004).

Zbog konteksta rada, a uzimajući u obzir područje istraživanja značajnim se čini apostrofirati i kako se fenomen kolektivne svijesti akceptira u islamskom društvu i kakav generalno uticaj i ulogu ima u prevenciji kriminala.

U tom smislu posebno bismo izdvojili nekoliko značajnih faza djelovanja i to kroz:

1. *Promociju dobrih vrlina i udaljavanje od zabrana-loših djela.*

Tako u Svetoj Islamskoj knjizi, Kur'anu stoji: "*I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati - oni će šta žele postići.*" (Kur'an, 3/104).

2. *Očuvanje istinske vjere i osnaživanje njenih vrijednosti.*

O tome u Kur'anu piše: "*On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima.*" (Kur'an, 61/9).

3. *Čuvanje duše primjenom Božijih zakona i to u skladu sa propisima.*

O tome se u Kur'anu govori na sljedeći način: "*O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan - za slobodna, i rob - za roba, i žena - za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a*

neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka.” (Kur’an, 2/178).

4. Čuvanje novca kako se ne bi trošio u zabranjene, nehumane, zle i pokvarene svrhe.

Kur’an o tome kaže: *“Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Boga! A Bog (Allah) je silan i mudar.”* (Kur’an, 5/38).

5. Zabrana napadanja i ubijanja.

Jedna od najvažnijih zabrana u Islamu jeste zabrana ubijanja. To je pravilo koje se ne smije prekršiti. Bog je zabranio čovjeku da ubije sebe ili da ubije drugu osobu bez obzira na religiju ili naciju. Također je zabranjena bilo kakav oblik zaštite i/ili pomaganja u pripremanju, izvršenju i nakon izvršenja ubistva. Zabrana se odnosi i na ostala krivična djela uključujući i terorizam i pružanje bilo kakve pomoći istim. O toj zabrani u Kur’anu se govori: *“O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte - ali dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak - i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv.”* (Kur’an, 4/29) Islamska religija smatra da zabrana ubijanja, koju je Bog u Svetoj Knjizi jasno zabranio, treba biti jedan od stubova kolektivne svijesti. Jasno je naglašeno da je ubijanje nemuslimana zabranjeno, osim u slučaju napada i ugrožavanja muslimana.

6. Zabrana širenja zla u zemlji.

Ubijanje osoba ili uništavanje njihove imovine ili zastrašivanje i teroriziranje predstavljaju zlo. Stoga, pomaganje kriminalaca i počinioca terorističkog čina ili njihovo šticeenje i neprijavlivanje predstavlja jedan od načina širenja zla. Svako navedeno zlo je po Islamu zabranjeno, a o tome u Kur’anu stoji: *“Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva – kao da je svim ljudima život sačuvaao. Naši poslanici su im jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih i poslije toga na Zemlji sve granice zla prelazili.”* (Kur’an, 5/32)

7. Zabrana ugnjetavanja i činjenja nepravde.

Ova zabrana odnosi se na zabranu prinudnog raseljavanje, sataniziranja, ugnjetavanja kao i zabranu napada na službeno osoblje sigurnosti. Osobe koje pomažu da se čini nepravda, ugnjetavanje drugih i drugačijih, sudjeluju u jednom od najvećih zala, koje pogađa nevine ljude. Islam je zabranio nepravdu i ugnjetavanje, a tu zabranu postavio kao jedan

od principa i stubova kolektivne svijesti. O tome u Kur'anu piše: *“Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje.”* (Kur'an, 16/90)

8. *Zabrana preuveličavanja, pretjerivanja i ekstremizam.*

Svako pretjerivanje vodi ka ekstremizmu uključujući i pretjerivanje u religijskim propisima. Problem preuveličavanja ili pretjerivanja predstavlja nedovoljno ili nikako poznavanje temeljnih načela i principa religije, koja dovodi pojedinaca do ideje da je pretjeranost nužna, a zapravo spada u zabrane. Posebno su opasne osobe koje imaju za cilj da svojim pogrešnim idejama prisilno vrše uticaj na pojedince iako je to zabranjeno.

9. *Potreba zalaganja na širenju dobročinstva i iskrene pobožnosti.*

Civilizacijska je potreba za širenjem dobra, a tome u Kur'anu piše: *“(…) Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha jer Allah strašno kažnjava.”* (Kur'an, 5/2).

10. *Neophodna svijest o odgovornosti.*

Odgovornost u Islamskom kontekstu crpljena je iz osnovnog izvora vjere, a to je Sveta knjiga Kur'an. S tim u vezi mogli bismo istaći da: *“Čovjek odgovara za svoja djela, ako je svjestan njihovih posljedica”*. Odgovornost u šerijatskom pravu (muslimansko vjersko pravo koje svoj korijen i utemeljenje ima u dva osnovna izvora Islama: Kur'anu i Sunnetu-praksi Božijeg poslanika) za počinjenje zločina jeste lična odgovornost, te niko neće biti pitan za zločine koje je neko drugi počinio bez obzira na rodbinsku ili bilo kakvu drugu vezu među njima. To je propisano u Kur'anu, i glasi *“Reci: Zar da za Gospodara tražim nekog drugog osim Allaha, kad je On Gospodar svega? Što god ko uradi, sebi uradi i svaki grješnik će samo svoje breme nositi. Na kraju Gospodaru svome ćete se vratiti i On će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti.”* (Kur'an, 6/164)

11. *Kolektivna svijest zahtijeva svjedočenje i promovisanje istine.*

Pojedinac, iskreni vjernik shvata da Bog sve zna i sve vidi, tako da nema potrebe da krije istinu ili se boji jasno je obznaniti. Ovakav pristup je veoma značajan za društvo i predstavlja veliku prednost posebno sigurnosnim službama jer bi umnogome im pomoglo prilikom detekcije i otkrivanju terorističkih grupa.

12. *Očuvanje domovine od neprijatelja i onih koji jasno pokazuju pretenzije za pljačkanje njenih prirodnih resursa i teritorija i zaštita državne sigurnosti (Alshaqha, 2004).*

Krajnji cilj kolektivne svijesti svake države a tako i Kraljevine Saudijske Arabije treba rezultirati očuvanju domovine i zaštiti sistema državne sigurnosti. Stoga je ovo pitanje kojemu se treba posvetiti posebna pažnja.

Predhodno navedeno jasno ukazuje da je osnovni stub na kojem se temelji razvoj i prosperitet jednog društva i države na svim poljima zapravo kolektivna svijest. Ovako određenu možemo je označiti kao direktnog pokretača održivog društvenog razvoja. Teško će opstati bilo koja država ukoliko ne postoji kolektivna svijest o potrebi razvoja domovine i njenom prosperitetu i stabilnosti. To je ujedno i generator ostalih društvenih elemenata koji direktno utiču na razvoj ekonomije, socijalne stabilnosti, kao i ukupni politički i kulturni prosperitet. Svi ti parametri učestvuju u kreiranju ali i rješavanju nastalih problema u društvu poput nezaposlenosti, što sa sobom automatski povlači i poboljšanje životnog standarda. Koherentno tome dolazi do povećanja sposobnosti države da zadovolji potrebe građana, koje se ogledaju u socijalnoj zaštiti, sigurnost i političkoj stabilnosti.

5. PREPREKE U PREVENIRANJU TERORIZMA

Dosadašnja istraživanja ukazuju na širok spektar prepreka koje ograničavaju mogućnost prevencije terorizma. Za potrebe ovoga rada, a kao najspecifičnije za Kraljevinu Saudijsku Arabiju, možemo ih klasificirati na ideološke, socijalne, ekonomske, obrazovne i medijske prepreke. Vjerujemo da je skoro identična matrica za veliki broj drugih država koje imaju razne ometače u preveniranju terorizma, stoga bi ovdje taksativno opisali svaku od navedenih.

Ideološke prepreke

Ideološke prepreke igraju važnu ulogu u sprečavanju prevencije terorizma. Prvenstveno je potrebno istaći pogrešno tumačenje i razumijevanje religije, preuveličavanje određenih pravila koja vode ka formiranju mišljenja da je neophodno oružanom borbom ili aktima nasilja mijenjati one koji misle drugačije. Takve ideje su prouzrokovale terorističke napade na nevine ljude koji su najčešće bili sa smrtnim posljedicama. Nosioći ovakve ideologije teško se mogu ubijediti da su u velikoj zabludi. Zbog čega je to tako, odgovore tražimo kroz analizu i elaboraciju sljedećih navoda:

Pogrešno tumačenje Kur'anskih ajeta.

Zloupotreba određenih ajeta ili njihovog tumačenja u svrhu pravdanja terorizma, posebno kada se to odnosi na zlo nanijeto nemuslimanima, kroz ajete poput sljedećeg: *“I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konje za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna.(...)”* (Kur'an, 8/60):

- zloupotreba različitih tumačenja islamskih propisa i njihovo nestručno tumačenje.
- vjerska netrpeljivost kao rezultat širenja raznih sekta i grupa koje rade u skladu sa ličnim zakonima i propisima, što dovodi do širenja vjerskih sukoba, a svaka grupa nastoji da se što bolje naoruža i po svaku cijenu odbrani svoje stavove.
- pogrešno tumačenje pojma “džihad u ime Allaha”, što pomaže neprijateljima Islama da povežu terorizam i ekstremizam sa Islamom. To negativno utiče na Islam i muslimane, naročito jer teroristi zloupotrebljavaju religiju i sebe predstavljaju kao istinske muslimane. Oni to rade putem raznih parola koje imaju za cilj pridobijanje masa koje ne poznaju temeljne osnove vjere.
- fanatizam i ekstremizam u vjeri. Vjerski fanatici i ekstremisti skrivajući se iza vjere svojim djelima štete religiji zbog čega je u Islamu svaka vrsta ekstremizma i fanatizma zabranjena (Al Omairi, 2004).
- govor mržnje je posljedica širenja ekstremizma i jedan od načina na koji oni vrše propagandu. To je jedno od najdjelotvornijih sredstava koje koriste fanatici i ekstremisti za činjenje terorističkih operacija (Uthaymeen, 2006).

Socijalne prepreke

Pojava velikog jaza između bogatih i siromašnih impliciraju poseban problem takozvane socijalne razlike koje razaraju društvo u cjelini i pružaju priliku za loš uticaj na pojedinca. Ekstremističke grupe su apsolutno svjesne ovog problema i koriste ga za efikasnije i lakše vrbovanje omladine. Oni ih obučavaju da gnjev nastao socijalnim nezadovoljstvom usmjere na osvetu prema društvu, koje krive za takvo stanje. U tom smislu navest ćemo neka od osnovnih društvenih ograničenja koja doprinose smanjenju spoznaje svijesti o sigurnosti, a koja su između ostalog neophodna za prevenciju terorizma:

a) *disfunkcionalna uloga porodice*

Porodični problemi, sve prisutniji u svakodnevnom životu, uzrokuju međusobnu udaljenost njenih članova, što dovodi do smanjenja razgovora i

povećanja jaza unutar porodice kao osnovne ćelije društva (Abu Amer, 1993).

b) loše društvo

Čovjek je društveno biće i u njegovoj prirodi je težnja da bude u društvu onih koje cijeni. Problem nastaje onda kada pojedinac pokušava da se identifikuje sa društvom koje ima loš uticaj i loše ciljeve (Behnam, 1984).

c) slabost zvaničnih institucija

Slabost zvaničnih institucija se očituje kroz njihovu nemoć da utiču na šire mase u cilju širenja tolerancije.

d) zatvoreno društveno okruženje

U zatvorenom društvenom okruženju teško se razvija tolerancija i dijalog, a shvatanje drugih i drugačijih postaje skoro nemoguće. U ubjeđenju da je samo isto ispravno dolazi do razvoja fanatizma (Uthaymeen, 2006).

e) društveni jaz između generacija

U probleme koji u mnogo čemu utječu na neshvaćanje mlađih generacija jeste i zanemarivanje prenošenja ličnih iskustava i perspektive na njih. Ovdje bismo mogli izdvojiti sljedeće značajke:

- ulazak u brak u poznijim godinama,
- slabost obrazovnih institucija,
- nedovoljna uloga žena u porodici,
- loši stambeni uslovi,
- tradicionalno okruženje i strogo poštivanje običaja (Alomairi, 2004).

Socijalne prepreke mogu imati veliku ulogu u smanjenju spoznaje o važnosti svijesti o sigurnosti za prevenciju od terorizma.

Ekonomske prepreke

Ekonomska situacija uopšte kao i problemi koje sa sobom nosi igraju značajnu ulogu u ponašanju pojedinca i odražavaju se na sveukupnost svakodnevnog života. Potreba za prosperitetom porodice je cilj kojem teži kompletno stanovništvo. U isto vrijeme su nedostatak ekonomskih sredstava, siromaštvo i loši životni uslovi plodno tlo za širenje mržnje, netrpeljivosti i kriminala. Omladina koja je nezadovoljna svojim životnim uslovima predstavlja lagan *plijen* za kriminalne grupe koje ih vrbuju obećavajući ispunjenje svih njihovih želja. Nezadovoljstvo mladih se tako ubrzo pretvara u neprijateljstvo prema zemlji i vlastima koje vide kao krivce za stanje u kojem se nalaze. Terorističke grupe to vješto koriste i iskorištavaju ih u izvršavanju terorističkih zločina.

Neke od glavnih ekonomskih mjera koje mogu imati implikacije na smanjenje svijesti o sigurnosti za prevenciju terorizma su: siromaštvo, nezaposlenost, ekonomska zaostalost, nejednaki prihodi i novčana obećanja.

Naime, mnoge studije su jasno dokazale da je problem siromaštva usko vezan sa problemom širenja kriminala, što ekstremističke grupe iskorištavaju. Također, problem slobodnog vremena zbog nezaposlenosti ekstremisti vješto koriste tako što sam problem nezaposlenosti predstavljaju kao neshvatanje društva naspram dotičnih osoba. Kod ekonomske zaostalosti, koja je posebno izražena između ruralnih i gradskih stanovnika, gdje je ekonomski razvoj značajno drugačiji, a samim tim i prihodi, cilja se na ekonomski ranjive koji su prikladni za regrutovanje u terorističke organizacije. Slično je i kod nejednakih prihoda, gdje ljubomora koja se rađa sa velikom razlikom u materijalnim mogućnostima, pod pritiskom ekstremista usmjerava se na osvetu onima koji imaju, rade i mogu sebi priuštiti makar osnovne životne potrebe. Posebnu pažnju kod preveniranja terorizma, kod ekonomskih mjera treba posvetiti pitanju “novčanih obećanja” koja vođe terorističkih grupa daju vrbovanim u smislu velikih novčanih iznosa za dobro obavljen posao. Mladi su često prisiljeni zbog siromaštva olako pristati na ovakve ponude (Alomairi, 2004)

Obrazovne prepreke

Smanjenje svijesti o sigurnosti posebno dolazi do izražaja kroz sve prisutniji govor mržnje, koji se nažalost sve češće koristi i u raznim obrazovnim institucijama. Poseban problem u nekim Islamskim društvima, predstavljaju aktivnosti u vrijeme ljetnog raspusta kada se, umjesto kampovanja ili odlaska sa djecom u prirodu, postoje slučajevi kada se raspust pretvara u obuke za ekstremizam. Ova pojava je izuzetno opasna, s obzirom da se djeci usađuje ekstremizam od malih nogu (Uthaymeen, 2006).

Najvažnije obrazovne prepreke koje doprinose smanjenju svijesti o sigurnosti za prevenciju terorizma su:

- slabljenje uloge obrazovnih institucija
- mala uloga nastavno-stručnog osoblja
- neadekvatan sadržaj školskih udžbenika, a posebno pojedinih predmeta i nastavnih planova
- nepismenost

I kao što Fouada u svom djelu navodi “mnogo je lakše utjecati na nepismene ljude nego na pismene i uspjeti ubijediti ih da slijede pogrešnu ideologiju u ime vjere (Fouada, 1997).

Medijske prepreke

Mediji imaju veliku ulogu u društvu, koja može biti pozitivna ili negativna spram svijesti o sigurnosti, odnosno mogu kreirati medijsku svijest od smanjenja svijesti o sigurnosti do povećanja svijesti o sigurnosti. Komunikacijske tehnike dostigle su veoma visok nivo, tako da je svakoj osobi omogućeno da se putem medija upozna sa različitim kulturama i običajima, ali to je često i uzrok neshvatanja i širenja predrasuda o drugima, posebno ako se ima u vidu da je svaka osoba na drugom intelektualnom nivou. Veliki problem predstavljaju i zloupotrebe medija u smislu širenja govora mržnje i korištenja medijskog prostora za prezentovanje i širenje ekstremističke ideologije, koja direktno podriva sigurnost i stabilnost društva (Uthaymeen, 2006).

Među glavne medijske prepreke za ograničenje svijesti o sigurnosti u prevenciji terorističkih zločina mogli bismo izdvojiti:

- prikazivanje ekstremističke ideologije i terorista kao naoružanih heroja
- objavljivanje ekstremističkih ideja pod maskom slobode misli
- olako donošenje presuda i fetvi*
- lakoća komunikacije između ekstremističkih grupa
- stalno podizanje tenzija i nestabilnosti
- propaganda u cilju podjele društva (Shahrani, 2005)
- nedostatak stručnjaka o sigurnosti u medijima
- stalno prezentovanje problema bez konkretnog izlaganja njihovog rješenja
- nerealno prikazivanje dešavanja u svijetu
- većina poruka u medijima i programima nisu realni i zaobilaze realne negativne pojave prisutne u društvu
- neuvezanost i loša komunikacija i koordinacija između javnih i medijskih nastupa i službi za sigurnost
- nezainteresovanost medija za podizanje svijesti o sigurnosti u društvu
- nedovoljna povezanost između teorije sigurnosti u rješavanju problematičnog ponašanja i realnog stanja
- nepostojanje jasne vizije o potrebi jačanja individualne sigurnosti
- nepovjerenje gledalaca u medije, posebno u zemljama u razvoju (Brown, 1964)
- nedovoljno potenciranje medija da je saradnja između pojedinca i članova antiterorističkih timova obavezna

---

* Fetva je pravno rješenje koje donosi muftija o određenim spornim pitanjima.

6. SREDSTVA ZA ELIMINACIJU PREPREKA U PREVENIRANJU TERORIZMA I RAZVOJ SVIJESTI O SIGURNOSTI

U prethodnom dijelu rada elaborirane su određene prepreke i njihove najznačajnije karakteristike u preveniranju terorizma, međutim da bi riješili određeni problem nije dovoljno detektovati, identifikovati i izvršiti klasifikaciju problema, potrebno je korištenjem naučnih metoda ponuditi rješenja za prevazilaženje prepreka i učvršćivanje svijesti o sigurnosti u svrhu prevencije terorizma. Poznato je da učvršćivanje svijesti o sigurnosti predstavlja složen, dugotrajan i multidisciplinarni proces, koji u svojoj realizaciji se neminovno suočava sa mnogim preprekama, počevši od ideoloških, društvenih, ekonomskih, preko obrazovnih, pa do medijskih (Shaalán, 2002). Stoga u ovome dijelu rada akcenat je na mehanizmima odnosno sredstvima za eliminaciju navedenih prepreka.

Ideološka sredstva

U višestruka ideološka sredstva za prevazilaženje prepreka u Kraljevini Saudijskoj Arabiji prije svega spadaju:

- obnavljanje vjerskog govora, ali kroz reforme institucija povezane sa ovim pitanjem, kao što je pravosuđe, direkcija za prevenciju poroka, muftijstvo, obrazovanje i mediji. Time bi se osigurao govor koji je zasnovan na umjerenosti, toleranciji, dijalogu i poštivanju drugih i drugačijih
- usvajanje umjerenosti kao modela u Islamskom svijetu i Kraljevini
- podsticanje intelektualne i religijske inicijative koja poziva na sagledavanje trenutnog - realnog stanja u društvu
- otvaranja posebnih televizijskih i radio kanala koji promovišu put tolerancije - srednji put*
- izdavanje periodičnih časopisa o toleranciji od strane nadležnog Ministarstva
- promovisanje poštenog i vrijednog rada intelektualaca koji promovišu srednji put
- reformisanje strukture propovjednika i obavezati ih na govor o toleranciji
- reformisanje direkcije “Komisije za promociju vrlina i prevenciju poroka”

---

* Srednji put je pojam koji u Islamu predstavlja put sa pravednom mjerom, bez pretjerivanja i nanošenja štete.

- uvrštavanje u krug vjerskih intelektualaca i naučnika pripadnike svih mezheba*
- osnivanje specijaliziranih centara za liječenje terorista i ekstremista*
- otvaranje dijaloga između političara i intelektualaca iz svih naučnih oblasti kako bi se zajednički borili protiv ekstremizma, fanatizma, terorizma i svakog oblika nasilja, kao i protiv svih struja religijske, društvene i intelektualne korupcije s kojima se suočavaju društva u cjelini, a čijim posljedicama su posebno pogođeni mladi
- buđenje interesa za oživljavanje univerzalnih i humanih vrijednosti
- potenciranje historijskih ličnosti koji su bili osnivači raznih, a posebno humanističkih nauka.

Socijalna sredstva

Socijalna sredstva za prevazilaženje prepreka u prevenciji terorizma i izgradnji svijesti o sigurnosti možemo sagledati kroz dva složena mehanizma:

- podizanje produktivnosti društva u cjelini
- poboljšanje usluga obrazovnih i kulturnih institucija, te iskorjenjivanje siromaštva, gladi, bolesti, nezaposlenosti i slično.

Ekonomska sredstva

Veoma važan mehanizam za prevazilaženje prepreka u prevenciji terorizma i izgradnji svijesti o sigurnosti predstavljaju mnogobrojna ekonomska sredstva koje grupišemo u nekoliko strateških ciljeva:

- društvo prilagoditi modernim komunikacijskim dostignućima
- preusmjeriti prihode države na više izvora. Širenjem tržišta perspektive za zapošljavanje mladih raznih zanimanja se povećavaju. Otvara se mogućnost za lakše i brže zapošljavanje i pružanje mogućnosti omladini da izabere čime želi i voli da se bave.
- promovisati štednju. Ovo sredstvo se odnosi na društvo u cjelini, od vladajućih struktura do pojedinca. Bespotrebno zaduživanje i kreditiranje dovodi do zavisnog odnosa u kojem kreditor uslovljava u koje će se svrhe novac koristiti, čime se smanjuje mogućnost

---

* *Mezheb je termin koji se odnosi na islamsku školu mišljenja, pravnu školu ili školu tumačenja Islamskih propisa.*

* *U Kraljevini Saudijskoj Arabiji već postoje Centar za savjetovanje i Centar za zbrinjavanje onih koji se pokušavaju vratiti normalnom životu. Međutim, neophodno je ovakve Centre otvoriti širom Kraljevine u što većem broju.*

napretka. Pored toga, velika dobit na kredite šteti budućnosti i napretku kako države tako i pojedinca. (Oumlil, 2000)

- ekonomska otvorenost, ali pod uslovom zaštite nacionalne industrije
- posjedovanje moderne tehnologije
- privlačenje kapitala-investicija
- ubrzanje tempa privatizacije. Naime po pitanju privatizacije nameće se potreba da se velike korporacije privatiziraju i pojedincima pruži mogućnost da imaju dionice u njima. Tako bi njihov rad bio produktivniji, jer bi i oni imali direktne koristi od istog.
- otvaranje projekata koji će obezbijediti radna mjesta mladim, obrazovanim osobama
- podrška mladima za otvaranje vlastitog biznisa. Poticaj mladih putem kreditiranja je višestruko značajan, prvenstveno zbog stvaranja ambijenta u kojem se njihove ideje i mogućnosti prihvataju, a sa zapošljavanjem njihovo materijalno stanje bi se poboljšalo što bi u konačnici dovelo do zadovoljnog i uspješnog mladog bića.

Obrazovna sredstva

Obrazovna sredstva za prevazilaženje prepreka u prevenciji terorizma i izgradnji svijesti o sigurnosti podijelili smo na:

- a) ulogu porodice i
- b) ulogu obrazovne insitucije.

Za ulogu porodice odredili smo sljedeće pravce djelovanja:

- posvećenost tradiciji i običajima na adekvatan način u skladu s društvenim promjenama
- disciplina
- sprečavanje bilo kakvog ispada prema roditeljima, starijim i drugim slabijim osobama
- zaštita članova porodice od loših vanjskih uticaja
- poštivanje vremena, obavljanje obaveza na vrijeme i korisno korištenje slobodnog vremena

Za ulogu obrazovnih institucija, odredili smo sljedeće pravce djelovanja:

- uključiti u nastavne planove vjerske vrijednosti koje promovišu ljubav, bratstvo, saradnju, solidarnost i toleranciju
- upoznati roditelje sa vjerskim vrijednostima kako bi ih primjenili u odgoju djece
- razvijati i jačati moralne i duhovne vrijednosti

- pojasniti važnost uloge religijskih vrijednosti kao najvažnijeg sredstva društvene kontrole za sprečavanje ubistava, nasilja, krađe, širenja mitova, pronevjere i prostitucije (Salaman, 2009)
- revidirati nastavni plan i program, kao i obrazovne metode, kako ne bi sadržavali ekstremističku ideologiju
- revidirati predavanja u školama kako ne bi sadržavali govor mržnje i ideje fanatizma
- uključiti predmete koji potenciraju toleranciju i srednji put
- obezbjediti okruženje za učenje koje razvija samopouzdanje, kulturu dijaloga, racionalnost i objektivnost
- u sklopu nastavnog programa uvrstiti teme koje govore o važnosti svijesti o sigurnosti
- formiranje što većeg broja školskih sekcija
- stalna komunikacija između roditelja i obrazovnih institucija radi ranog otkrivanja delikvencije
- ohrabriti studente na volonterski rad
- pomoći učenicima da otkriju njihovu društvenu ulogu u sadašnjosti i budućnosti i korisno iskoriste slobodno vrijeme.

Medijska sredstva

Medijska sredstva za prevazilaženje prepreka u prevenciji terorizma i izgradnji svijesti o sigurnosti imaju višestruki značaj i mogu biti izuzetno efikasna s obzirom na medijsku rasprostranjenost i popularnost, posebno kod mladih ljudi. Neka od njih su:

- a) promovisati pozitivne vrijednosti etike uopšte
- b) promovisati prirodu i prirodne vrijednosti ljepote i hrabrosti
- c) posebnu pažnju posvetiti porodici, majci i odrastanju na zdravoj osnovi
- d) promovisati kulturu korištenja modernih tehnologija u dobiti savremenog života
- e) nametnuti medijsku, izdavačku i Internet cenzuru za govor mržnje i poruke i ideje terorizma
- f) stvarati ambijent sigurnosti u društvu uz realno sagledavanje vremena i prostora (Hoshan, 2004)
- g) popularizirati sigurnosne agencije i njihovu potporu u otkrivanju kriminalnih aktivnosti
- h) objasniti građanima kako da daju lični doprinos u saradnji sa sigurnosnim agencijama
- i) medijsko pokrivanje seminara, skupova, konferencija i kongresa koji imaju za cilj podizanje svijesti o sigurnosti u društvu

- j) promovisanje sigurnosnih službi i usvajanje naučnog metoda u njihovom radu.

7. ZAKLJUČAK

Sve prisutniji problem dezorjentisanosti omladine jasno se uočava u svim zemljama, pa tako i u Kraljevini Saudijskoj Arabiji. Statistički podaci ukazuju da procentualno veliki broj omladine aktivno učestvuje u terorističkim grupama što je veoma zabrinjavajuće i trebalo bi da predstavlja alarmantno stanje za sve institucije države koje trebaju poduzeti planske i sistematske akcije u cilju smanjenja ili potpune eliminacije učešća mladih u terorističkim grupama. Kada mladi ne znaju ili nemaju jasno izgrađenu svijest o sigurnosti, onda su lahak plijen kriminalnih organizacija, o čemu svjedoče rezultati mnogih istraživanja. Stoga je uloga prevencije i rad na izgradnji i jačanju svijesti o sigurnosti kod omladine važan suštinski posao na koji se država mora fokusirati, uz aktivno učešće obrazovnih i sigurnosnih institucija koje moraju preuzeti proaktivnu ulogu prije svega širenjem svijesti o sigurnosti kao osnovnoj preventivnoj mjeri. U tom smislu je od izuzetne važnosti saradnja pojedinaca i sigurnosnih službi i obrazovnih institucija. Kao što je u radu i navedeno, ovaj problem je prilično kompleksan, te nakon holističkog pristupa u analizi prepreka i sredstava za prevenciju terorizma i izgradnju svijesti o sigurnosti evidentna je potreba multidisciplinarnog pristupa u državi sa ključnim reformama u oblastima ideološke, socijalne, ekonomske, obrazovne i medijske politike u Kraljevini Saudijskoj Arabiji. Mladima je potrebno stvoriti pozitivan ambijent u društvu i otvoriti mogućnosti za bolju budućnost, u tolerantnijem okruženju, gdje su drugi i drugačiji apsolutno prihvatljivi i jednaki.

Na globalnom nivou u određenoj mjeri rezultati ovog istraživanja su primjenjivi i u državama sa drugačijim pravnim sistemom, naime potrebno je dijalogom među kulturama, civilizacijama i religijama kao i promovisanjem razumijevanja i tolerancije među ljudima svih zemalja i religija, jačati sistem borbe protiv terorizma. Paralelno ovim procesima, svaka zemlja zbog osjetljivosti ove populacije trebala bi posebnu pažnju usmjeravati na omladinu i sistematski graditi program djelovanja kojim bi se udaljili od ideologije koja nije dio njihove tradicije i društva.

Iz svega navedenog smatramo da je ključno preventivno djelovanje i povećanje stepena svijesti o sigurnosti kod omladine a sve s ciljem adekvatnog suprotstavljanja terorističkim ideologijama i povećanju otpornosti kako ne bi pali u kandže terorističkih grupa.

LITERATURA

1. Abdel-Hamid, M., 1997. Mediji, teorije i trendovi uticaja. Kairo: Alam Al Kutub
2. Abu Amer, M. Z., 1993. Studije o kriminologiji i kaznama. Treće izdanje, Aman: Univerzitetska kuća za izdavaštvo.
3. Al Deeb, I. R., 2006. Temelji i unapređenje vještina i obrazovne vrijednosti i njihove aplikacije u obrazovnom procesu. Mansoura - Egipat: Umm al-Qura Fondacija za prevođenje i distribuciju.
4. Al Hoshan, B. bin Z., 2004. Sigurnost svijesti. Rijad: Fakultet za sigurnost Kralj Fahd
5. Al Khateeb, M. bin S., 2006. Intelektualne devijacije i njihov uticaj na nacionalnu i međunarodnu sigurnost. Rijad: Nacionalna biblioteka kralj Fahd.
6. Alomairi, M. bin A., 2004. Stav islama spram terorizma. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
7. Alshaier, A. ben I., 2010. Uloga porodice, škole i vjerskih institucija u prevenciji intelektualnih devijacija. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke
8. Al-shaqha, F. bin M., 2004. Nacionalna sigurnost. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
9. Behnam, R., 1984. Analiza krivičnih postupaka. Alexandria: Manchaa.
10. Brown, R., 1964. Explanation in Social Science. Chicago: Aldine Publishing Co.
11. Filimban, H. H., (2009. Uloga obrazovnog dijaloga u prevenciji mladih od ideološkog terorizma. Treće izdanje, Rijad: Centar kralj Abdul Aziz za nacionalni dijalog.
12. Fouda, M. R., 1997. Izazovi arapske sigurnosti na području južnog Mediterana i Zaljeva u svjetlu novog svjetskog poretka. Drugo izdanje, Bejrut: Centar za arapsko-evropske studije.
13. Generalna direkcija za istrage, 2012. Izvještaj o sigurnosti. Rijad: Ministarstvo Unutrašnjih poslova Kraljevine Saudijske Arabije.
14. Heriz, M. H. 2005. Realnost intelektualne sigurnosti. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
15. Kur'an Časni.
16. Murwani, N. bin M., 2009. Uspješna Arapska iskustva u organizaciji i pripremanju borbe protiv terorizma: Iskustvo Saudijske Arabije. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
17. Oumlil, A., 2000. Arapska pitanja i izazovi globalizacije. Bejrut: Arapska Fondacija za studije i izdavaštvo.

18. Salman, H. M., 2009. Kapacitet i sredstva za podršku sigurnosti u ratu protiv terorizma. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
19. Shaalan, F. A., 2002. Upravljanje krizom: temelji, faze, mehanizmi. Drugo izdanje, Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
20. Shahrani, S. bin A., 2005. Intelektualna odstupanja i njihov uticaj na nacionalnu sigurnost i kolektiv u zemljama arapskog Zaljeva. Rijad: Naif Arapski Univerzitet za sigurnosne nauke.
21. Tamimi, M. T., 2007. Terorizam: misli, vizije, korijeni i pokušaji da se približe pravnom okviru. Drugo izdanje, Irbid - Jordan: Nacionalni centar za izdavaštvo
22. Uthaymeen, Y. bin A., 2006. Ka sveobuhvatnoj nacionalnoj strategiji za borbu protiv terorizma u Saudijskoj Arabiji. Rijad: D.N.